

DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2025.34.122>

УДК 327(477+438+474.5):351.862.4

Інна Туряниця

канд. іст. наук., доц.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

88000, Україна, м. Ужгород, площа Народна 3

E-mail: inna_t12@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5192-2994>

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА-ЛИТВА ТА ЛОГІКА МАЛИХ БЕЗПЕКОВИХ АЛЬЯНСІВ

Порушена тема розглядається в контексті поступу євроатлантичної інтеграції України. Від часів «багатовекторності» (до середини 2000-х рр.), коли відносини по лінії Україна-НАТО обмежувалися окремими програмами та оптимістичною риторикою про можливе членство «в майбутньому», станом на сьогодні відбулися кардинальні зміни. Безальтернативність євроатлантичної інтеграції була чітко усвідомлена політичним керівництвом України з початком «гібридної» війни у 2014 р. та набула значення конституційно закріпленого імперативу її зовнішньої політики ще до прямого російського вторгнення. З іншого боку сталися зрушення в позиціях великих гравців світової політики, зокрема найвпливовіших членів Північноатлантичного альянсу, котрі визначають зміст його колективних рішень. Стало зрозумілим значення України в архітектурі європейської безпеки. А спроби кремлівської верхівки піддати ревізії світовий порядок та відновити свій геополітичний вплив на теренах колишньої радянської імперії перетворили проблему членства нашої держави в НАТО на одну з ключових і для нас, і для самого Альянсу. У можливих сценаріях мирного врегулювання ця проблема неодноразово актуалізувалась. Як можемо спостерігати, і українська дипломатія, і потенційні гаранти безпеки України, і у більш різкій формі адміністрація Д. Трампа готові піти на поступки щодо членства у НАТО. Однак це не знімає з порядку денного євроатлантичної інтеграції нашої держави, хоча і змінює її формат, темпи і строки. Як альтернатива повноцінному членству пропонуються функціональні малі альянси. Серед них є й гіпотетичні інституційні конструкції, як-от союз України — Великої Британії — Польщі, і працюючі безпекові угруповання — Люблінський трикутник. Литва й Польща безпосередньо межують з державами, котрі генерують виклики неоімперського реваншизму у сучасному

світі, та постійно перебувають в умовах пов'язаних із цим загроз. Зазначене створює об'єктивні мотивації для поглиблення співпраці у військово-технічній, інформаційній, організаційно-управлінській та інших сферах задля забезпечення безпеки та підтримання належного рівня обороноздатності спільними зусиллями трьох держав.

Ключові слова: Україна, Польща, Литва, міжнародні відносини, політика безпеки, війна Росії проти України, військово-політичні організації, НАТО, малі альянси.

Inna Turianytsia

PhD in History, Associate Professor

Uzhhorod National University

3, Narodna Square, Uzhhorod, 88000, Ukraine,

E-mail: inna_t12@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5192-2994>

UKRAINE-POLAND-LITHUANIA AND THE LOGIC OF SMALL SECURITY ALLIANCES

The subject under consideration is analyzed in the context of Ukraine's progress towards Euro-Atlantic integration. What was once seen as an "ambiguous object of aspiration" during the era of "multi-vector" foreign policy (up to the mid-2000s), when Ukraine–NATO relations were limited to separate programs and optimistic rhetoric about potential membership "in the future," has by now undergone fundamental changes. The inevitability of Euro-Atlantic integration was clearly recognized by Ukraine's political leadership with the outbreak of the "hybrid" war in 2014, and it acquired the status of a constitutionally enshrined imperative of foreign policy even before Russia's full-scale invasion. At the same time, important shifts have taken place in the positions of major global players, including the most influential members of the North Atlantic Alliance, who determine the substance of its collective decisions. The significance of Ukraine in the architecture of European security has become evident. Meanwhile, the Kremlin's attempts to revise the international order and to restore its geopolitical influence over the territories of the former Soviet empire have turned the issue of Ukraine's NATO membership into one of the key questions both for Ukraine and for the Alliance itself. In possible scenarios of peaceful settlement, this matter has repeatedly come to the forefront. As can be observed, Ukrainian diplomacy, Ukraine's potential security guarantors, and—in a particularly sharp form—the Trump administration have

been ready to consider concessions regarding NATO membership. However, this does not remove Euro-Atlantic integration from Ukraine's strategic agenda, although it does alter its format, pace, and timing. As an alternative to full membership, functional "mini-alliances" have been proposed. These include both hypothetical institutional frameworks, such as a Ukraine–United Kingdom–Poland alliance, and already operating security groupings, such as the Lublin Triangle. Lithuania and Poland, which directly border states that generate the challenges of neo-imperial revanchism in the modern world, clearly understand these threats and are constantly exposed to them. This creates objective incentives for deepening cooperation in the military-technical, informational, organizational-administrative, and other spheres, in order to ensure security and maintain an adequate level of defense capability through the joint efforts of the three states.

Keywords: *Ukraine, Poland, Lithuania, international relations, security policy, Russia's war against Ukraine, military-political organizations, NATO, mini-alliances.*

Країни центральноєвропейського та балтійського регіонів після розвалу комуністичного блоку та його головного осердя — Радянського Союзу, визначили стратегічною метою своєї зовнішньої політики вступ до ЄС та Північноатлантичного Альянсу. Це повинно було гарантувати утвердження демократії, ринкової соціально-орієнтованої економіки та належні умови безпеки. Переважній більшості з них, зокрема Польщі та Литві, вдалося успішно здійснити внутрішню трансформацію і в такий спосіб досягти критеріїв членства в Євросоюзі та НАТО, скориставшись сприятливими обставинами, що склалися у постбіполярному світі після 1989–1991 рр. В умовах динамічних змін із чималим запізненням вносились корективи і в зовнішньополітичні пріоритети України. Зазнала примітної еволюції євроатлантична інтеграція країни. Це позначилось і на зовнішньополітичних цілепокладаннях та діях, і у супутніх конструкціях політичної риторики. В умовах «багатовекторності» 1990-х — середини 2000-х рр. українська влада упродовж тривалого часу підтримувала режим особливих відносин із Росією, не ставила співпрацю з НАТО за стратегему своєї зовнішньої політики та обмежувала її окремими проєктами. Йдеться, зокрема, про програму «Партнерства заради миру», котра стартувала у 1994 р. і охопила 19 країн. Станом на сьогодні формальний вступ до Північноатлантичної спільноти є свідомою й необхідною метою нашої держави, котра закріплена конституційно. Ніколи відносини Україна–НАТО не були такими тісними та розгалуженими, як в актуальні часи. Альянс бере на себе важливі зобов'язання щодо забезпечення належними засобами потенціалу Збройних Сил України (ЗСУ) у їхньому проти-

стоянні російській агресії, що своєю чергою наближає українське військо до стандартів НАТО за багатьма критеріями. Українська влада в цих умовах неодноразово декларувала прагнення одержати чіткий алгоритм кроків, котрі б наближали перспективу членства в Північноатлантичному Альянсі. Проте нині ця мета, своєрідна програма-максимум, продовжує залишатись справою майбутнього, більш чи менш віддаленого й непевного.

Це не виключає альтернативних форматів співпраці в межах малих альянсів для реалізації завдань та проєктів, що можуть становити спільний інтерес регіонального значення. «Новий регіоналізм», котрий формується в умовах глобальної трансформації та конкуренції проєктів світового порядку, є явищем добровільної регіоналізації, у котрому держави-учасниці та інші актори керуються імперативом добросусідства і співпраці, прагненням до об'єднання можливостей свого суверенітету для відповіді на нові глобальні виклики на регіональному рівні¹. Якщо ж країни-партнери України своєю чергою вже користуються перевагами членства в європейській та євроатлантичній спільнотах, то подібні малі альянси узгоджуються з головною метою — наближенням нашої держави до ЄС і НАТО та набуття формального членства в цих спільнотах. Тріо Україна–Польща–Литва цілком відповідає логіці цих теоретичних конструкцій, котрі представлені в напрацюваннях експертів і дослідників, які виконували відповідні проєкти.

Запропонуємо пояснення щодо використаних у цій розвідці визначень. Поняття *Альянсу* є скороченим синонімічним означенням *Організації Північноатлантичного договору*, або *НАТО*. Це поняття в різних варіаціях фігурує як на офіційних ресурсах, приміром «*Political and military Alliance*» (веб-ресурс НАТО)², «*Atlantic Alliance*» (веб-ресурс ЄС)³, так і в експертному, науковому, публіцистичному обігу в безлічі випадків. У цій статті використання поняття *Альянсу* конотує саме з Організацією Північноатлантичного договору як такою. Водночас у літературі дедалі частіше зустрічається поняття *малих альянсів*, котре відбиває географічно локалізований та змістово обмежений формат співпраці у сфері безпеки та оборони. В офіційному обігу це поняття не використовується. Натомість, у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженій рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 р. та введеної у дію Указом Президента України № 448/2021, йдеться про «регіональні формати»⁴. На думку дослідника з Київського національного університету імені Тараса Шевченка С. Даниленка, малі альянси складають альтернативу перспективам членства в НАТО через «відсутність в публічному просторі узгодженої та цілісної безпекової стратегії НАТО щодо завершення російсько-української війни» та чітких алгоритмів

вступу до Атлантичного Альянсу⁵. Не поділяючи ідеї протиставлення НАТО та малих альянсів як окремих форматів безпекової взаємодії України та її партнерів, ми використовуємо саму дефініцію, котра, на наше переконання, відображає ієрархію спільнот, сценаріїв співпраці у реалізації більш широких і вужчих регіональних завдань, що становлять спільний інтерес. Вони є не взаємовиключними, а радше взаємодоповнюючими. Герасимчук С. та Драпак М., виконавши під егідою Ради зовнішньої політики «Українська призма» експертний проєкт, потрактували розвиток співпраці в межах малих альянсів як релевантний та ефективний підхід до формування стратегії міжнародних відносин та її адаптації до новітніх викликів⁶. Цю презумпцію ми поклали в основу свого бачення порушеної проблеми та дефінітивного розуміння малих альянсів.

Методологічні підходи студіювання безпекових можливостей та потенціалу співпраці в рамках малих альянсів вимагають апелювання до досвіду однієї з найавторитетніших у сучасній теорії міжнародної політики Копенгагенської школи міжнародних відносин. Її глава професор Копенгагенського університету О. Вевер разом із професором Лондонської школи економіки Б. Бузаном запропонували обґрунтований погляд на ієрархію рівнів безпеки: локального, регіонального, глобального. Регіони, як би вони не були визначені, повинні становити географічні кластери, вбудовані в ширшу систему, яка має власну структуру. Своєю чергою регіони складаються з одиниць, наділених властивостями акторів політики. Тобто йдеться про суверенні держави. Водночас із тим, що регіон онтологічно є географічною сутністю, він становить і аналітичну сутність. Як наголосили О. Вевер і Б. Бузан, регіональний підхід має окремий рівень аналізу, розташований між глобальним та локальним, що надає йому аналітичну силу⁷.

З теоретичними викладками Копенгагенської школи міжнародних відносин безпосередньо корелює теорія ризиків. Українські фахівці А. Пехник, А. Кройтор і Ю. Завгородня мають цілковиту рацію в тім, що людина, пізнаючи та освоюючи світ задля максимального задоволення своїх потреб, прагне розширення меж передбачуваності розвитку процесів і явищ. Найперше беруться до уваги ризики різної природи та походження, які є особливою формою соціального діалогу для оцінки ступеня й характеру впливу невідомого майбутнього в динаміці повсякдення. Проте ризик містить не лише негативні, а й позитивні можливості, усвідомлення та використання яких є важливим при ухваленні рішень щодо нейтралізації впливу вразливостей, які вже існують або можуть стати суттєвими в майбутньому⁸. Отже, йдеться про способи подолання реально існуючих негативних факторів, які, згідно з визначенням Р. Меркгофера, слугують

джерелом ризику або небезпеки (hazard)⁹. А от власне небезпека, час її прояву й ефекти, які вона може викликати, визначають ключові параметри ризику через оцінку рівня та ймовірності виникнення конкретних наслідків¹⁰.

Оцінка ступеня ризиків, потенціалу їхньої небезпеки, зокрема переростання з мінімальних у суттєві, характеру існуючих та потенційних загроз та викликів, накладений на розуміння ієрархії рівнів і конструкцій безпеки, дієвості механізмів її забезпечення створює належну якість політичного прогнозування. А обґрунтований прогноз впливає на ефективність управлінських рішень, вчасність та адекватність вжиття засобів протидії імовірним загрозам, які повинні бути передбачені, оцінені та нейтралізовані.

Як нам видається, політичне керівництво посткомуністичних країн добре упоралося і з прогнозуванням, і із завчасним створенням таких механізмів протидії безпековим ризикам, котрі важко було навіть спрогнозувати у 1990-х рр., коли усі перебували під впливом ілюзій про можливість демократичного реформатування Росії. У тих умовах керівництво нових демократій ЦСЄ не тільки задекларувало свою євроатлантичну зовнішньополітичну стратегію, але й негайно приступило до втілення її в життя, потрапивши у четверту та п'яту хвили розширення НАТО в 1999 та 2004 рр. Аналогічно, або близько до цього, тим паче за тодішніх сприятливих обставин, могло б діяти і політичне керівництво України, якщо вдається до компаративного підходу. Ретроспективний погляд на тривалий проміжок часу, котрий ми втілюємо в нашому дослідженні, дає змогу побачити стратегічні прорахунки, котрі були здійснені і українською владою, і тими, хто впливав на колективні рішення Атлантичного Альянсу, коли ще можна було гіпотетично запобігти тому розвитку подій, настання котрих позначене 2014 та 2022 роками. Такий самий прогноз щодо вірогідних сценаріїв реалізації безпекової стратегії повинен застерегти від недооцінки потенціалу малих альянсів за умов, коли євроатлантична перспектива все ще є справою невизначеного майбутнього.

Методологія когнітивного дискурсу пояснює, як політичні актори відображають реальність у певних наративах, формують її розуміння, зміст переконань та способи поведінки. Політичне пізнання значною мірою стосується цих ментальних репрезентацій, які продукуються та тиражуються акторами політики і стають частиною колективних уявлень про світ політичного. Тому осмислення політичної інформації часто-густо є обробкою дискурсу, адже значна частина політичних дій та форм участі здійснюється за допомогою дискурсу та комунікації. Щоправда, один із визначних авторитетів теорії мовленнєвих актів та методології дискур-

сивного аналізу нідерландський лінгвіст Т.А. ван Дейк зауважив, що вивчення політичного дискурсу є теоретично та емпірично релевантним лише тоді, коли структури дискурсу пов'язані з властивостями політичних структур та процесів. Розрив між індивідуальною унікальністю та розмаїттям політичного дискурсу, котрий репрезентує уявлення та цілі політичних груп, інституцій та акторів політики долається через встановлення зв'язку з об'єктивними властивостями політичних структур та процесів¹¹.

Ще одне міркування, котре варте уваги, полягає в тому, що в публічних дискурсах складні й малозрозумілі способи пояснення замінюються наративним моделюванням, продуктом якого стають концептуальні метафори. Вони цілком придатні для виконання когнітивних функцій, хоча і являють собою спрощення складних політичних ідей із метою збільшення їхнього впливу на суспільну думку та полегшення їхнього сприйняття. Нерідко вони застосовуються і в експертному середовищі чи академічній літературі. У нашому дослідженні ми використали такі метафори, зокрема раціоналізуючи вибудовування ланцюга політичної ретроспективи, або ж для уникнення надмірного перевантаження пояснювальними конструкціями.

До слова, інколи у вигляді концептуальної метафори створюються вельми вдалі й часто використовувані і в публічному, і в академічному дискурсах визначення, котрі мають значний когнітивний заряд. Згадаємо дефініцію «вікна можливостей». У політиці, зокрема міжнародній, вікно можливостей — це обмежений у часі, сприятливий період, протягом якого певна політична лінія чи ідея можуть бути успішно втілені в життя через те, що усвідомлення існуючої проблеми, потенційні рішення та політичний клімат узгоджуються одночасно. Саму дефініцію у 1984 р. запропонував один із патріархів американської політології, нині професор-емерит Мічиганського університету Джон В. Кінгдон, наголосивши, що вікно можливостей для суттєвих змін у політиці відкривається тоді, коли політичні ідеї, громадська думка та політичне лідерство об'єднуються в якийсь момент¹². Ця метафора дуже доречна до оцінювання використаних або згаяних можливостей для ухвалення та реалізації стратегічних рішень щодо євроатлантичної інтеграції України та її партнерів — Польщі й Литви, про які йтиметься нижче.

За мету з огляду на ретроспективу реалізації євроатлантичної стратегії Україною та її найближчими партнерами — Польщею й Литвою, поставлено показати логіку створення та діяльності малих альянсів; розкрити значення формувань за участю Польщі й Литви в системі міждержавних зв'язків України в регіоні ЦСЄ. Ми також прагнемо продемонструвати не протиставлення, а взаємодоповнюваність малих альянсів із

ширшою стратегічною перспективою членства в НАТО та участі у створеній під його егідою структурі європейської безпеки.

Будь-який більш-менш тривалий політичний процес, як-от євроатлантична інтеграція, має вже згадуване «вікно можливостей», коли реалізація усвідомлених прагнень є якщо не оптимальною, то може розумітися принаймні як достатньо сприятлива. Розвал радянської імперії та очолюваних нею формувань — Ради економічної взаємодопомоги та Організації Варшавського договору — створили в Центрально-Східній Європі (ЦСЄ) «вакуум сили», що накладалося на стриманість російської зовнішньої політики. Її речники віддавали тоді перевагу деклараціям про єдність із цивілізованим світом і про підтримку свободи та демократії. А різке зменшення російського економічного та військового потенціалу диктувало єльцинській дипломатії поводитися розважливо, обачно та шукати консенсус у відносинах із найближчими сусідами та провідними державами світу.

Посткомуністичні країни не могли не скористатися цими унікальними умовами для свого вибору на користь європейської та євроатлантичної інтеграції. Їхні громадянські спільноти чудово пам'ятали і «залізну завісу», і Угорську революцію 1956 р., і «Празьку весну» 1968 р., і політичну практику комуністичних режимів-сателітів, і радянські інтервенціоністські акції. Інших дієвих механізмів забезпечення власної безпеки та вільного демократичного поступу своїх народів, окрім вступу до НАТО та ЄС, передбачливі політичні лідери країн ЦСЄ не бачили. Їм вистачило далекоглядності невідкладно ініціювати відповідні кроки та наполегливо втілювати їх у життя, поки для цього існували достатньо сприятливі обставини. Так, російський лідер Б. Єльцин під час свого візиту до Варшави в серпні 1993 р. заявив польському президентові Л. Валенсі, що його країна не виступає проти вступу Польщі до НАТО та не вважає її членство в Альянсі загрозою для себе. Включення цієї заяви до офіційних підсумкових документів візиту зустріло опір із боку міністрів «радянської школи», які супроводжували Єльцина¹³, а невдовзі вона була дезавуйована президентською адміністрацією на вимогу консервативних кіл військових і політиків, котрі підтримали російського главу в його протистоянні з опозицією восени 1993 р. Єльцин навіть написав кільком західним лідерам, включаючи Б. Клінтона, що його попереднє «розуміння» розширення НАТО обумовлене центральною роллю Росії у тодішній оновленій європейській системі безпеки¹⁴. Проте сам факт появи подібних політичних декларацій про нейтральне ставлення кремлівського керівництва до євроатлантичних прагнень найближчих західних сусідів був достатньо промовистим.

Приклад Литви, котра свого часу була окупована та входила до Радянського Союзу, є особливо показовим. Ухваливши в 1992 р. консти-

туційний акт про неприєднання до будь-яких пострадянських східних альянсів, литовська влада в особі тодішнього Президента республіки А. Бразаускаса вже за два роки 4 січня 1994 р. звернулася з листом до Генерального секретаря НАТО М. Вернера, заявивши про прагнення приєднатися до Атлантичного Альянсу і зіславшись при цьому на цілковитий політичний консенсус у країні з цього питання¹⁵. На різних самітах неодноразово відзначались успіхи Литви щодо прогресу у справі забезпечення безпеки і стабільності в Балтійському регіоні, а також належних зусиль щодо досягнення стандартів, котрі вимагаються від потенційного члена НАТО. Проте в ті часи один з архітекторів сучасної Литви В. Ландсбергіс писав, що його країна, одержавши змогу самостійно визначати свої безпекові механізми, стукає у двері НАТО, які відчиняються повільно та неохоче [виділено нами. — *Авт.*]¹⁶. Цей метафоричний зворот литовського лідера об'єктивує той факт, що шлях його країни до поставленої мети був непростим.

Дійсно, розширення НАТО на схід наражалося на скепсис відомих політиків та експертів. Так, під час четвертої хвилі розширення 1990-х рр. за рахунок країн Вішеградської групи до президента США Б. Клінтона з відкритим листом звернулася група таких авторитетів, як сенатори Б. Бредлі, С. Нанн, Г.В. Гарт, військовий функціонер та експерт П.Г. Нітце, колишній міністр оборони Р. Макнамара, котрі критикували інтеграційну ініціативу як дороговартісну й непотрібну. Мовляв, єльцинська Росія в силу зміни парадигм її зовнішньої політики та свого реального становища на той момент загрози світові вже не становила¹⁷. До слова, російська політична пропаганда охоче бере на озброєння подібні «експертні висновки» і використовує їх для виправдання своїх дій.

А В. Ландсбергісу та його колегам доводилось навзаєм нагадувати про випробування, котрих зазнали литовці під час та після Другої світової війни. Тому вони добре пам'ятають трагедію депортацій і цінують свою свободу вибору. Логічним як для 1990-х рр. був риторичний реверанс у бік східного сусіда, з котрим, як відзначав В. Ландсбергіс, Литва прагне будувати добрі відносини і просить не вважати її євроатлантичний курс загрозою. Окремо зауважувалось, що литовсько-російські договори початку 1990-х рр. містять положення, що дозволяють Вільнюсу користуватись свободою вибору у сфері безпеки, чим він і прагнув скористатися¹⁸.

Головним призом належного усвідомлення зовнішньополітичних цілей, поєднаного з політичною волею та наполегливістю, стало потрапляння в п'яту хвилю розширення НАТО у 2004 р. у складі групи із 7-ми країн. Активізм Литви в реалізації програм євроатлантичної інтеграції був настільки резонансним, що бонусом для Вільнюса стало зростання його

престижу у світовій політиці. У травні 2000 р. ряд країн-кандидатів, котрі очікували запрошення найближчим часом, разом з Албанією, Північною Македонією та Хорватією, черга котрих мала бути наступною, створили Вільнюську групу в цілях співпраці та лобювання спільного членства в НАТО. Хоч крок цей і символічний, але меседжі в сучасній політиці можуть важити не менше, аніж публічно задекларовані положення.

Зупинимося на розгляді тих аспектів алгоритму набуття формального членства в Північноатлантичному Альянсі, котрі можуть принципово впливати на його траєкторію та хронологію. З огляду на унормований перелік вимог щодо підготовки претендентів, відбувається всеосяжна модернізація збройних сил, ВПК, управлінських та допоміжних структур, щоби поліпшити «свою індивідуальну та колективну здатність протистояти збройному нападу» (ст. 3 Статуту НАТО)¹⁹. Одночасно має бути забезпечена відповідність параметрів політичної системи принципам верховенства права та дотримання прав людини, а також реалізовано засади економічної свободи, соціальної справедливості та інші демократичні стандарти. Ці вимоги, котрі містяться в Плані дій щодо членства в НАТО (ПДЧ)²⁰, ухваленому на саміті Північноатлантичної Ради у Вашингтоні 24 квітня 1999 р., є цілком логічними, якщо зважити на те, що цей Альянс є одночасно військовою та політичною організацією демократичного світу та тих, хто себе співвідносить з його цінностями. Просування в діяльності НАТО демократичних цінностей чітко корелюється з розв'язанням проблем оборони й безпеки, адже побудова довірчих стосунків і стане органічним засобом запобігання конфліктам²¹. А якщо ж конфліктний потенціал втілиться у пряме протистояння, то передбачено використання військових засобів, котрі є в розпорядженні Альянсу.

Відповідно, слушною є констатація чернівецької дослідниці А. Скороход про те, що євроатлантичний поступ України є фундаментальним і у внутрішній, і у зовнішньополітичній діяльності державних інституцій нашої країни²², адже формалізований вступ до кола західних демократій стосується якісних характеристик побудови та функціонування різних суспільних підсистем, поєднаних в єдине ціле. Годі й говорити, що цілий ряд дражливих проблем, таких як судова реформа та ефективна боротьба з корупцією, перейшли з тиші кулуарних обговорень та сценаріїв дипломатичних зустрічей до публічних дискусій та відкрито заявлених вимог. Корупційні ризики вказуються як найбільша проблема переходу України на демократичні стандарти, яким повинні відповідати члени НАТО²³.

Складність і тривалість процесу виконання критеріїв ПДЧ є одним із «каменів спотикання» для будь-якої держави, котра виявляє відповідні наміри, адже відбувається періодичний моніторинг стану справ у країни-

кандидата, за результатами якого може ухвалюватися рішення про започаткування формальних переговорів. Документ, котрий містить пункти ПДЧ, прямо вказує на відсутність часових рамок чи гарантій щодо того, що членство в Альянсі зрештою стане реальністю²⁴. Подібна нечіткість алгоритму ПДЧ з одного боку мотивує потенційного кандидата на вступ до ініціативних кроків і дій, результатом яких стає членство у привілейованому клубі держав разом із гарантіями безпеки відповідно до відомої ст. 5 Статуту НАТО. Такий шлях пройшли і Польща, і Литва, й інші країни колишнього соцтабору. А з іншого боку, як слушно пише А. Скороход, у такий спосіб НАТО може тримати потенційного кандидата, нині — Україну, поза блоком роками, уникаючи виконання оборонних завдань, заради яких Альянс свого часу створювався. Північноатлантична спільнота уникає прямого конфлікту з Російською Федерацією, оскільки розуміє нестачу необхідних ресурсів для масштабних воєнних дій. А наявними засобами вона не здатна суттєво перешкодити діям країни-агресорки²⁵. На цей рахунок відсутній і необхідний консенсус у самій спільноті, на чому увага, зазвичай, не акцентується, бо світові демонструється її монолітність і відданість основоположним принципам, закладеним у її основу під час створення.

Ми навели цей ретроспективний компаратив лише для того, щоби акцентувати увагу на таких принципово важливих моментах:

1. Для країн, котрі після краху комуністичної системи визначили євроатлантичний поступ імперативом своєї політики у сфері безпеки та оборони, шлях до НАТО не був ні легким, ні швидким.
2. Досягнення поставленої мети — членства в Альянсі — вимагало скоординованої, послідовної і наполегливої роботи державних інституцій та політичного консенсусу, спертого на волю громадянського суспільства. Адже в ряді випадків, наприклад під час четвертої хвилі розширення, у країнах-кандидатах проводилися опитування населення.
3. Оскільки НАТО є військово-політичною організацією, то окрім тих аспектів готовності, котрі стосуються оборони та безпеки, не менше значення надається критеріям відповідності демократичним стандартам політичної системи, вільної ринкової економіки, додержання прав людини тощо. Декларацій про свої євроатлантичні прагнення замало. Моніторингові місії цікавлять результати, які оцінюються за певними методиками.
4. Вкрай важливе значення має сприятливий збіг зовнішніх обставин, зокрема безпекова ситуація, політико-дипломатична обстановка, результативність інформаційних кампаній тощо. А коли ще й виявляється те, що називають «вікном можливостей», слід діяти особливо активно.

Наголосимо, що країни, котрі увійшли до четвертої та п'ятої хвилі розширення НАТО, зокрема балтійські республіки, розташовані безпосередньо біля російських кордонів, повною мірою скористалися сприятливим збігом обставин, певно розуміючи, що такими вони будуть не довечно. І пам'ять про депортації 1940-х рр., про котрі нагадувала, наприклад, литовцям експозиція Музею окупації та боротьби за свободу на головному столичному проспекті Гедімінаса, служили додатковим ментальним стимулом, який був зрозумілий суспільству та додавав активності діям політиків.

В Україні євроатлантична інтеграція відбувалась значно повільніше, із запізненням, коли «вікно можливостей» у 2-й половині 2010-х рр. почало зачинятися. Важко сказати, наскільки би сприяла у той час покращенню шансів вступу в НАТО через приєднання до ПДЧ більша наполегливість та результативність реформ, активніша позиція української дипломатії, коли так само можна було резюмувати, як це зробив свого часу В. Ландсбергіс, що двері Альянсу «відчиняються повільно та неохоче». Е. Волкер (Каліфорнійський ун-т, Берклі) відзначав, що наприкінці 2007 р. адміністрація президента США Дж. Буша-молодшого «тиснула» на своїх союзників з метою схилити їх запропонувати Грузії та Україні ПДЧ на наступному Бухарестському саміті НАТО у квітні 2008 р. Ключові європейські члени НАТО, передовсім Франція та Німеччина, заявили негативну позицію, котру, серед іншого, мотивували тим, що це може перетнути червону лінію для Кремля²⁶. Проте адміністрації Дж. Буша-молодшого вдалося переконати своїх союзників прийняти компроміс, за яким Україні та Грузії будуть запропоновані ПДЧ у майбутньому²⁷. А коли це станеться — ніхто на той час не брався прогнозувати. Тим паче, починала набирати оберті політика західних демократій по «умиротворенню» кремлівського керівництва, котра з початком «гібридної війни» у 2014 р. дала підстави російському опозиційному історикоміжнароднику А. Зубову порівняти тодішні події з подіями 1938 р., що призвели до Мюнхенської змови та розчленування Чехословаччини.

Західні демократії, принаймні на той час, підводячи баланс у оцінках ситуації, звертали більшу увагу на мінуси, аніж на плюси розширення НАТО на Східну Європу. Ситуація принципово не змінилася відтоді, як популярний політичний оглядач А. Лівен, на судження якого часто посилаються, оцінюючи результати Бухарестського саміту Альянсу в 2008 р. із сарказмом писав, що не бачить раціональних мотивів прийняття до НАТО двох нових країн. Одна з них (Грузія) охоплена «громадянською війною» [так Лівен назвав конфлікт навколо Південної Осетії та Абхазії, котрий завершився російською інвазією у 2008 р. — *Авт.*], а в Україні значна частина населення виступає проти членства в НАТО²⁸.

У експертному середовищі заявили про себе противники політики розширення НАТО, базованої на цінностях. Доцент Коледжу Дікінсона (Пенсільванія) Е.Т. Вольф назвав концепт «цілої та вільної» Європи шляхетною метою, котра добре спрацювала в попередніх раундах розширення. Проте з часом ця «ліберальна мрія» почала негативно впливати на відносини з Росією, «яка дотримується іншої ідеології» і може бути готова її захищати засобами сили. Початок «гібридної війни» у 2014 р. Вольф охарактеризував як імпульс, котрий повинен «розбудити західних лідерів» і стимулювати прийняти стратегію розширення, що базується не на демократичних ідеалах, а на геополітичних перевагах. Згідно з його міркуванням, слід приділити головну увагу укріпленню скандинавського та балканського флангів зони відповідальності НАТО, відмовитися від інших сценаріїв розширення, передовсім за рахунок Грузії та України і, фактично, визнати геополітичні інтереси Росії²⁹. За умовчанням із цього випливає доцільність відмови від просування демократії як ціннісного орієнтира політики Атлантичного Альянсу як застарілого і невідповідного реаліям часу.

Пряма російська військова агресія проти України внесла суттєві корективи у траєкторії та алгоритми її відносин із Північноатлантичним альянсом і, здавалося, зрушила з місця справу оформленого членства у блоці. Принаймні спочатку так задавалося. Місце й роль нашої держави в архітектурі європейської безпеки стали очевидними навіть найзатятішим скептикам. У Комюніке Вільнюського саміту від 11 липня 2023 р. відверто констатовано, що безпека України має вагоме значення для держав-членів Альянсу й Альянсу загалом³⁰. Однак чи стала від цього перспектива вступу України до НАТО ближчою, досяжнішою? Декларацій про те, що «майбутнє України — в НАТО», вистачає, їх доводиться чути часто і в різних контекстах. Альянс солідарний із нашою державою у її зусиллях по обороні територіальної цілісності й суверенітету, підтримує вибір механізмів безпеки. Вільнюський саміт 2023 р. ухвалив навіть безпрецедентне рішення — скасувати для України необхідність виконання ПДЧ, бо наша держава «стає дедалі більш оперативно сумісною і політично інтегрованою з Альянсом і досягла істотного поступу на шляху реформ». Навзаєм створюється інструмент Річної національної програми, виконання котрої підлягає моніторингу з боку Альянсу. Засновано новий спільний орган — Раду Україна — НАТО «з метою просування політичного діалогу, взаємодії, співпраці і євроатлантичних прагнень України»³¹.

Саме в цьому контексті доречно вдатися до інструментів когнітивного дискурсу. Громадськості декларується всіляка підтримка євроатлантичних прагнень України й навіть скасовується одна з перепон — виконання ПДЧ. Проте усе це хоч і вчергове наблизило нас до вступу у спільноту,

але коли це станеться, наразі залишається суто гіпотетичним попри нарощування всебічної допомоги Україні в її протистоянні на полі бою і на полях дипломатичних битв. Фактично Україні на невизначений час відводиться роль проміжної «буферної зони» або ж навіть «форпосту» НАТО, щоб спинити російську загрозу, яка відверто артикулюється кремлівським керівництвом по відношенню до країн ЦСЄ та регіону Балтії, які мають спільний кордон із РФ³².

Ба більше, якщо простежити хронологію спроб дипломатичного врегулювання українсько-російського військово-політичного протистояння, зміст перемовин і пропозиції того, що в дипломатичному обороті називають «взаємними поступками», виявляється, що формальним членством у Північноатлантичній спільноті готові поступитися. Це не припинить відносин України з нею і навіть не стимулюватиме згортання існуючого режиму та обсягів співпраці, бо необхідність гарантувати безпеку України й забезпечувати її відповідними засобами не зійде з порядку денного. Однак такий поворот у сценаріях євроатлантичної інтеграції нашої держави є дуже вагомим мотивом міркувати над альтернативними варіантами взаємодії у військово-технічній, безпековій, політико-дипломатичній, інформаційній та інших сферах відносин, котрі вкладалися б у траєкторії зв'язків із НАТО, хай і не формалізованих повною мірою.

Важливо розуміти, чому саме Польща й Литва, утім, як й інші країни Балтії, здійснювали активну промоцію інтересів України в питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції. Тут мали місце показові моменти ціннісного характеру, які вигідно вирізняли позиції політиків та дипломатів країн ЦСЄ від західноєвропейських лідерів, котрі прагнули за будь-яку ціну умирити Росію, пропонуючи усілякі вигідні компроміси, як от «формулу Штайнмаєра». Підхід Литви було озвучено в широко відомому інтерв'ю глави держави Д. Грібаускайте журналістові Л. Веймуту 24 вересня 2014 р. Президентка прямо зазначила, хто є терористичною державою, котра погрожує своїм сусідам, і констатувала: «Фактично ми з відкритими очима спостерігаємо за розподілом України». Проте в небезпеці перебуває не тільки вона, а усі сусіди обабіч кордонів агресора. Врешті, Грібаускайте закликала замислитись, за які моральні цінності бореться західний світ³³? Подібні вербальні конструкції ми можемо зустріти в публічних виступах політиків і дипломатів балтійських, центральноєвропейських країн, а після 24 лютого 2022 р. і лідерів багатьох світових демократій. Публічно виголошені вербальні конструкції та їхня еволюція з позиції когнітивного дискурсу показово корелювали зі зміною ставлення провідних європейських демократій до євроатлантичної перспективи України, або ж виражали незмінність позицій щодо її підтримки і просування, як у випадку з Литвою.

Однак не тільки в цьому справа, є міркування цілком відчутного безпекового характеру. Безліч прикладів є тому, що країна-агресорка «тестує» міцність оборони та єдність євроатлантичної спільноти порушенням повітряного простору чи територіальних вод Польщі та країн Балтії, проводить поруч з їхніми кордонами військові навчання, відверто апробовуючи можливі сценарії збройної інвазії. Нещодавня дронева атака в повітряному просторі Польщі є останнім у часі підтвердженням

Об'єктивно існують вразливі ділянки в системі безпеки, котрі зумовлюють необхідність підтримувати режим підвищеної пильності. Один із них — це Сувалкський коридор (англ. *The Suwalki Gap*; лит. *Suwalkų koridorius*; пол. *Przesmyk suwalski*), про що ми писали в одній зі своїх публікацій. Він є приблизно 100-км проміжком південно-західного кордону, що розділяє Литву та Польщу, і, водночас, Білорусь та російський ексклав — Калінінградську область. Ця межа є надзвичайно важливим і єдиним сухопутним коридором, необхідним для комунікації зони впливу НАТО з державами Балтії, що наділяє його військово-стратегічною й навіть геополітичною вагомістю, формуючи для всіх балтійських країн на цій території роль геополітичної «брами»³⁴. Поруч розташована ще одна пов'язана із Сувалкським коридором вразлива ділянка — російська Калінінградська область. Неможливо не зауважити певну наївність у тих, хто плекав надію на ліберальні зміни в путінській системі шляхом транзиту на схід через цей регіон європейських цінностей вільної економіки та ліберальної демократії. Натомість, ближчими до реальності виявилися ті, хто сприймав Калінінградський ексклав як джерело небезпечного сусідства³⁵.

Ми натрапили на одне дуже цікаве міркування професора Гарвардської Школи управління ім. Дж.Ф. Кеннеді С.М. Волта, висловлене ним наприкінці «холодної війни» у 1985 р. Зростання радянської військової могутності він поєднував із перспективою «фінляндизації» Європи. Розуміючи ці взаємопов'язані чинники як загрозу позиціям колективного Заходу, Волт закликав протиставити їм зусилля НАТО та американську активність³⁶. Час «замороження» військових дій на Сході України та дискусії навколо форматів врегулювання в Мінську путінський режим використав для підготовки переходу до рішучіших заяв про свої геополітичні домагання та початку прямої агресії проти України. Починаючи з 2022 р. суттєво поменшало переконаності в захищеності східного флангу НАТО. Натомість, нерідко стали висловлюватись припущення, що країни Балтії можуть стати наступним об'єктом російської агресії, якщо путінському режимові вдасться досягти поставлених цілей в Україні. Відповідно, належна пильність і достатня готовність відбити потенційний напад — ось що повинно визнаватись за аксіому. Це робить країни Балтії своєрідними

«яструбами» і щодо рішучості протистояння російським гібридним загрозам на балтійському сегменті зони відповідальності НАТО, і у питаннях допомоги Україні. Це стосується навіть таких питань, як проблемний у 2022–2023 рр. зерновий транзит через Польщу та балтійські порти³⁷.

Отже, підбиваючи підсумки мотиваціям сусідніх країн, котрі перебувають з Україною в оборонному та безпековому партнерстві, мусимо наголосити на важливості й перспективності поглиблення цієї співпраці. А. Скороход висунула обґрунтоване припущення, що Україна прямуватиме до членства в Північноатлантичному альянсі двома шляхами: синхронно — через Раду Україна-НАТО, з дотриманням бюрократичних процедур, та асинхронно — використовуючи механізми малих альянсів, двосторонніх угод. За певних обставин, вона може одержати гарантії безпеки за прикладом Ізраїлю. Звісно, що остання безпекова модель буде пристосовуватись до реалій російсько-української війни³⁸.

За умовчанням, інструмент малих альянсів створить чимало можливостей для гнучкого реагування на мінливі виклики. Оновлена Стратегія зовнішньополітичної діяльності України «зادля поліпшення міжнародного безпекового середовища» передбачає найповніше використання існуючих регіональних форматів³⁹. А з-поміж них інституційно оформленим є лише відомий Люблінський трикутник.

Інші формати малих альянсів, як-от «Квадрига» разом із Туреччиною чи трикутник Україна-Молдова-Румунія мають і потенціал, і певні напрацювання, але не мають вигляду угруповань із внутрішньою координацією. З цих позицій ми не ставимо собі за мету аналізувати кожен із малих альянсів, учасником яких є Україна. Їхня функціональність є не вельми значною. А у випадку з Асоційованим тріо у складі України, Молдови та Грузії складно навіть говорити щось конкретне через фактичну відмову Грузії від євроінтеграції та недвозначно заявлену прихильність проросійському зовнішньополітичному курсові.

Парадоксальним, хоча лише на перший погляд, виглядає неоформленість відносин у тріо Україна — Велика Британія — Польща. Обидва партнери України надають їй величезну й різнобічну допомогу, є послідовними прихильниками санкційного режиму та протистояння російській агресії. Незважаючи на великі сподівання, котрі виникли з появою цього формату тристоронньої інтеграції у 2022 р., аж до припущень, що це може бути своєрідне мікроНАТО, лідери трьох країн практично не зустрічалися разом навіть на полях ширших самітів. С. Герасимчук та М. Драпак, пославшись на думку експертів, пояснюють це тим, що «велика держава», як-от Велика Британія, попри її евентуальну присутність у зазначеному малому альянсі, має плани ширші від його рамок і не зацікавлена у формальному закріпленні своїх зобов'язань⁴⁰. Видається,

що це співпадає з певними стратегемами зовнішньої політики Великої Британії, котра домоглася формального виходу зі складу ЄС, продовжуючи зберігати з ним тісні різнобічні й вигідні відносини, але уникаючи підпорядкування колективній дисципліні та регламентам Євроспільноти для збереження свободи дій. Зростає роль Великої Британії у складі НАТО, вибудовуванні відносин із адміністрацією Д. Трампа, а також співучасті у формуванні нової конфігурації безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Важливо, що участь британської дипломатії у різних форматах і спробах домогтися прийняттого мирного врегулювання, а також масштабна допомога Україні в її протистоянні агресії залишається пріоритетом зовнішньої політики Лондона.

Країни Люблінського трикутника на своїй символічній зустрічі 28 липня 2020 р. у Спільній декларації їхніх міністрів закордонних справ рішуче заявили про необхідність відновити територіальну цілісність України в рамках міжнародно визнаних кордонів, а також озвучили заклик до припинення російської агресії проти української держави. Окрім цього, вони висловили підтримку щодо надання Україні статусу партнера НАТО з розширеними можливостями, наголосивши, що узгодження ПДЧ є наступним обов'язковим етапом на шляху до членства⁴¹. Насамперед країни-учасниці неодноразово підкреслювали кардинальну важливість взаємодії у безпековій та військово-політичній сферах. Хоча, освячена історичною традицією співпраця цими питаннями не мала наміру обмежуватись.

Люблінський трикутник має інституційне оформлення і, образно кажучи, автономне життя, що відрізняє його від інших малих альянсів, учасницею котрих є Україна. Це справді солідне функціональне підґрунтя у форматі Міжпарламентської асамблеї, що представляє сферу політичну, та литовсько-польсько-української військової бригади імені князя К. Острозького (LITPOLUKRBRIG), створеної Угодою між Кабінетом Міністрів України, Урядом Литовської Республіки і Урядом Республіки Польща, котру підписали міністри оборони трьох країн в м. Варшаві 19 вересня 2014 р. LITPOLUKRBRIG через участь у спільних військових навчаннях та періодичну ротацію її складу сприяв імплементації стандартів НАТО у теорію та практику бойової підготовки українських вояків. Ми не можемо ні недооцінювати, ні переоцінювати значення цього проєкту, котрий цілком відповідав тактиці «дрібних кроків» у співпраці трьох країн. Хоча мусимо визнати, що починаючи з 2022 р. вимагається значно більше, і партнери України належно реагують на змінені обставини, передусім з огляду на реалії військового протистояння російській агресії. Щоправда, останнє виходить за межі співпраці в рамках зазначеного Люблінського трикутника.

Кожен зі згаданих форматів малих альянсів має і перспективи свого подальшого розвитку, і обмеження, пов'язані зі специфікою задач. Потенціал взаємодії у рамках тріо Україна — Велика Британія — Польща залишається значним і достатньо цікавим. Проте, нині, все це на рівні гіпотез і припущень, можливо навіть перебільшених. Експертне середовище та фахівці повинні з'ясувати наміри трьох сторін цього малого альянсу, виявити точки дотику, волю й можливість реалізації скоординованих завдань та проєктів, якщо такі будуть накреслені. С. Герасимчук та М. Драпак вважають, що доречно було би розробити «дорожню карту» для поступу цього малого альянсу⁴².

А ось щодо Люблінського трикутника, спираючись на усталену трьохсторонню комунікацію та обсяг напрацьованого, йдеться вже про диверсифікацію й поглиблення інтеграції. Вона повинна зачепити транспортно-комунікаційну складову через спорудження євроколій та логістичних коридорів, котрі б досягали великих комунікаційних вузлів на західному прикордонні України. Необхідною є координація зусиль і засобів у виробництві зброї і спорядження. Доречним визнається також посилення видимості (visibility) Люблінського трикутника в публічній площині через саміти, зустрічі на полях ширших заходів, поглиблення комунікації на рівні громадянського суспільства. Мусимо відзначити, що це завдання повинно ставитися не тільки для партнерів України, але й для нас самих. Промоція України як сили, котра бореться за свій вільний демократичний вибір у протистоянні з агресивною політикою путінського режиму, вкрай необхідна. Основою цьому, окрім посилення на історію України, Литви й Польщі, є контекст спільного бачення загроз для усіх трьох країн.

Скасування на Вільнюському саміті 2023 р. необхідності надання Україні ПДЧ та його виконання як умови членства в Атлантичному Альянсі показало, що зазначений План був радше формальністю, покликаною унормувати алгоритм підготовчих процедур. Проте кінцеве рішення ухвалювалося під впливом належної готовності до демократичного вибору, результативності реальних перетворень, сприятливого збігу військово-політичних, політико-дипломатичних обставин, успішної інформаційної підготовки. Мусимо визнати, що збіг обставин наразі не сприяє набуттю Україною формалізованого вступу до НАТО. Альянс надає нашій країні всебічну і зростаючу підтримку. Однак до прямого конфлікту з Росією та її евентуальним союзниками він не готовий. Відповідно, мусимо відзначити, що, напевно, при реалізації конституційно закріпленого курсу на євроатлантичну інтеграцію слід диференціювати головну мету — одержання перспективи набуття членства в Північноатлантичному альянсі — від скромніших, але від того не менш важливих і більш реалістичних цілей. А цими цілями є «підтягання» до режиму розширеної співпраці

посередництвом малих безпекових альянсів у складі України та дійсних членів спільноти НАТО.

---

¹ Hettne B. The New Regionalism Revisited. *Söderbaum F., Shaw T.M. (eds). Theories of New Regionalism*. International Political Economy Series. London: Palgrave Macmillan, 2003. P. 22–23.

² What is NATO? *North Atlantic Treaty Organization*. URL: <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>.

³ NATO (North Atlantic Treaty Organisation) / Glossary of summaries. *European Union law (EUR Lex). Official website of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/nato-north-atlantic-treaty-organisation.html>.

⁴ Указ Президента України № 448/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.

⁵ Даниленко С.І. Потенціал громадянського суспільства в реалізації міжнародної політики України: чинник малих альянсів. *Політичне життя*. 2024. № 3. С. 106–107.

⁶ Герасимчук С., Драпак М. Велика стратегія малих альянсів України: використання потенціалу на фоні глобальних викликів. *Українська призма*. Січень 2023. URL: <https://prismaua.org/29876543490-2/>.

⁷ Buzan B., Wæver O. *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press, 2003. P. 27–39.

⁸ Пехник А.В., Кройтор А.В., Завгородня Ю.В. Теорія ризику: історія та сучасні підходи. *Актуальні проблеми політики*. Вип. 63. Одеса: НУ «Одеська юридична академія», 2019. С. 43–44.

⁹ Merkhofer M. *Decision Science and Social Risk Management: A Comparative Evaluation of cost-benefit analysis, decisionanalysis, and other formal decision-aiding approaches*. Dordrecht: Reidel, 1987. P. 3–4.

¹⁰ Кривошеїн В. Культурологічна теорія ризику в структурі політичної ризикології. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Сер. Політологія, соціологія, філософія. 2009. Вип. 12. С. 28–33.

¹¹ Dijk Teun A. van. *Political Discourse and Political Cognition*. *Dijk Teun A. van. Discourse and Power*. London: Bloomsbury Academic, 2017. P. 155–156.

¹² Windows of Opportunity / Institute on Disability. *University of New Hampshire*. URL: <https://iod.unh.edu/blog/2020/04/windows-opportunity#Source>.

¹³ 20 lat temu, 12 marca 1999 roku, w amerykańskiej miejscowości Independence oficjalnie przyjęte do struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego zostały: Polska, Czechy i Węgry. *TVN24*. URL: <https://tvn24.pl/polska/20-lat-polski-w-nato-historia-wstapienia-do-sojuszu-ra-917523-ls2294326>

¹⁴ Walker Edward W. Between East and West: NATO enlargement and the geopolitics of the Ukraine crisis. *Pikulicka-Wilczewska A. & Sakwa R. (Ed.). Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. 2-nd ed. Bristol, UK: Published by E-international Relations, 2016. P. 137.

¹⁵ Respublikos Prezidento Algirdo Brazausko pareiškimas dėl Lietuvos narystės NATO. Vilnius, 1994 m. sausio 4 d. *Užsienio reikalų ministerija*. URL: <https://www.urm.lt/storage/main/public/uploads/2024/02/pareiškimas.jpg>.

¹⁶ Landsbergis V. A once-sold land wishes to be secure. *The RUSI Journal*. 1998. Vol. 143. № 4. Pp. 35–37.

¹⁷ Barany Z. *The Future of NATO Expansion: Four Case Studies*. Cambridge University Press, 2003. Pp. 16–18.

¹⁸ Landsbergis V. A once-sold land wishes to be secure. *The RUSI Journal*. 1998. Vol. 143. № 4. Pp. 35–37.

¹⁹ Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 року. *Верховна Рада України. Офіційний портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text.

²⁰ План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). *Верховна Рада України. Офіційний портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text.

²¹ What is NATO? *North Atlantic Treaty Organization*. URL: <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>.

²² Скороход А. Синхронний та асинхронний режими поступу України до НАТО: інструмент малих альянсів. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2023. Т. 48. С. 41.

²³ Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. Міжнародні відносини Україна–НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. *Journal of Innovations and Sustainability*, 2023. Vol. 7 (3). URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02>.

²⁴ План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). *Верховна Рада України. Офіційний портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text.

²⁵ Скороход А. Вказ. стаття. С. 42.

²⁶ Walker Edward W. Op. cit. P. 141.

²⁷ Bucharest Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm.

²⁸ Liven A. Three Faces of Infantilism: NATO's Bucharest Summit. *The National Interest*. 2008. 04. 04. URL: <http://www.nationalinterest.org/Article.aspx?id=17298>.

²⁹ Wolff A.T. The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis. *International Affairs*. 2015. Vol. 91. № 5. P. 1120–1121.

³⁰ Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius 11 July 2023. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_217320.htm?selectedLocale=en.

³¹ Ibid.

³² Скороход А. Вказ. стаття. С. 41.

³³ Weymouth L. Lithuania's president: 'Russia is terrorizing its neighbors and using terrorist methods'. *The Washington Post*. 2014. September 24. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/lithuanias-president-russia-is-terrorizing-its-neighbors-and-using-terrorist-methods/2014/09/24/eb32b9fc-4410-11e4-b47c-f5889e061e5f_story.html.

³⁴ Турянця І. Сувалкський коридор як безпекова проблема Литви та східного флангу зони відповідальності НАТО. *Європейські історичні студії*. 2023. № 26. С. 105–106.

³⁵ Турянця І. Калінінградський ексклав: сучасні безпекові проблеми литовсько-російського сусідства та засоби їхнього вирішення. *Вчені записки Таврійського нац. у-ту імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. Том 34 (73) № 1. С. 233.

³⁶ Walt S.M. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*. 1985. Vol. 9, № 4. P. 3–43.

³⁷ Chu L. Baltic States' Warnings and the Ukraine Grain Deal. 2022. 22 November. URL: <https://policycommons.net/artifacts/3177001/the-baltics-predicted-the-suspension-of-the-ukraine-grain-deal-and-contributed-to-its-resumption/3975502/>.

³⁸ Скороход А. Вказ. стаття. С. 40.

³⁹ Герасимчук С., Драпак М. Велика стратегія малих альянсів України: використання потенціалу на фоні глобальних викликів. *Українська призма*. Січень 2023. URL: <https://prismaa.org/29876543490-2/>.

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Туряниця І.А. «Люблінський трикутник» — перспективна безпекова ініціатива у Центрально-Східній Європі. *30 lat stosunków między Polską a niepodległą Ukrainą: doświadczenia a perspektywy. Pod red. Stanisława Stępnia*. Warszawa, Fundacja Wolność i Demokracja, 2021. S. 116.

⁴² Герасимчук С., Драпак М. Велика стратегія малих альянсів України: використання потенціалу на фоні глобальних викликів. *Українська призма*. Січень 2023. URL: <https://prismaa.org/29876543490-2/>.

REFERENCES

1. Barany, Z. (2003). *The Future of NATO Expansion: Four Case Studies*. Cambridge University Press [in English].

2. Bucharest Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. *North Atlantic Treaty Organization*. https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm [in English].

3. Buzan, B., ? Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press [in English].

4. Chu, L. (2022). *Baltic States' Warnings and the Ukraine Grain Deal*, 22 November. <https://policycommons.net/artifacts/3177001/the-baltics-predicted-the-suspension-of-the-ukraine-grain-deal-and-contributed-to-its-resumption/397550/> [in English].

5. Danylenko, S.I. (2024). Potensial hromadianskoho suspilstva v realizatsii mizhnarodnoi polityky Ukrainy: chynnyk malykh aliانسiv. *Politychne zhyttia*, 3, 106–112. [in Ukrainian].

6. Dijk, Teun A. van. (2017). *Political Discourse and Political Cognition*. *Dijk Teun A. van. Discourse and Power*. London: Bloomsbury Academic [in English].

7. 20 lat temu, 12 marca 1999 roku, w amerykańskiej miejscowości Independence oficjalnie przyjęte do struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego zostały: Polska, Czechy i Węgry. *TVN24*. <https://tvn24.pl/polska/20-lat-polski-w-nato-historia-wstapienia-do-sojuszu-ra917523-ls2294326> [in Polish].

8. Herasymchuk, S., ? Drapak, M. (2023). Velyka stratchiia malykh aliانسiv Ukrainy: vykorystannia potentsialu na foni hlobalnykh vyklykiv. *Ukrainska pryzma*, Sichen. <https://prismaa.org/29876543490-2/> [in Ukrainian].

9. Hettne, B. (2003). The New Regionalism Revisited. *Söderbaum, F., Shaw, T.M. (eds). Theories of New Regionalism*. International Political Economy Series. London: Palgrave Macmillan [in English].

10. Kryvoshein, V. (2009). Kulturolohichna teoriia ryzyku v strukturі politychnoi ryzykolohii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Ser. Politolohiia, sotsiolohiia, filosofii, 12, 28–33 [in Ukrainian].

11. Landsbergis, V. (1998). A once-sold land wishes to be secure. *The RUSI Journal*. 143, 4, 35–37 [in English].

12. Liven, A. (2008). Three Faces of Infantilism: NATO's Bucharest Summit. *The National Interest*, 04. 04. <http://www.nationalinterest.org/Article.aspx?id=17298> [in English].
13. Merkhofer, M. (1987). *Decision Science and Social Risk Management: A Comparative Evaluation of cost-benefit analysis, decisionanalysis, and other formal decision-aiding approaches*. Dordrecht: Reidel [in English].
14. NATO (North Atlantic Treaty Organisation). Glossary of summaries. *European Union law (EUR Lex). Official website of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/nato-north-atlantic-treaty-organisation.html> [in English].
15. Pekhnyk, A.V., Kroitor, A.V., & Zavhorodnia, Yu.V. (2019). Teoriia ryzhyku: istoriia ta suchasni pidkhydy. *Aktualni problemy polityky*, 63, 33–47 [in Ukrainian].
16. Pivnichnoatlantychnyi dohovir. Vashynhton, okruh Kolumbiia, 4 kvitnia 1949 roku. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi portal*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text [in Ukrainian].
17. Respublikos Prezidento Algirdo Brazausko pareiskimas dėl Lietuvos narystės NATO. Vilnius, 1994 m. sausio 4 d. *Užsienio reikalų ministerija*. <https://www.urm.lt/storage/main/public/uploads/2024/02/pareiskimas.jpg> [in Lithuanian].
18. Shyshkin, I., Voronova, O., & Datso, T. (2023). Mizhnarodni vidnosyny Ukraina – NATO: suchasnyi stan i shliakhy rozvytku. *Journal of Innovations and Sustainability*, 7 (3). <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02> [in Ukrainian].
19. Skorokhod, A. (2023). Synkhronnyi ta asynkhronnyi rezhymy postupu Ukrainy do NATO: instrument malykh aliانسiv. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, 48, 40–53 [in Ukrainian].
20. Turianytsia, I.A. (2021). Liublinskyi trykutnyk — perspektyvna bezpekova initsiatyva u Tsentralno-Skhidnii Yevropi. *30 lat stosunków między Polską a niepodległą Ukrainą: doświadczenia a perspektywy. Pod red. Stanisława Stępnia*. Warszawa, Fundacja Wolność i Demokracja [in Ukrainian].
21. Turianytsia, I.(2023). Kalininhradskyi eksklav: suchasni bezpekovi problemy lytovsko-rosiiskoho susidstva ta zasoby yikhnoho vyrishennia. *Vcheni zapysky Tavriiskoho nats. u tu imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Istorychni nauky*, 34 (73), 1, 231–237 [in Ukrainian].
22. Turianytsia, I.(2023). Suvalkskyi korydor yak bezpekova problema Lytyvy ta skhidnoho flanhru zony vidpovidalnosti NATO. *Yevropeiski istorychni studii*, 26, 104–119 [in Ukrainian].
23. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 448/2021 Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 lypnia 2021 roku Pro Stratehiiu zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainy. *Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> [in Ukrainian].
24. Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius 11 July 2023. *North Atlantic Treaty Organization*. https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_217320.htm?selectedLocale=en [in English].
25. Walker, Edward W.(2016). Between East and West: NATO enlargement and the geopolitics of the Ukraine crisis. *Pikulicka-Wilczewska, A. & Sakwa, R. (Ed.). Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. 2-nd ed. Bristol, UK: Published by E-international Relations, 134–147 [in English].
26. Walt, S.M. (1985). Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, 9, 4, 3–43 [in English].
27. Weymouth, L. (2014). Lithuania's president: Russia is terrorizing its neighbors and using terrorist methods. *The Washington Post*. September 24. <https://www.washingtonpost.com>.

com/opinions/lithuanias-president-russia-is-terrorizing-its-neighbors-and-using-terrorist-methods/2014/09/24/eb32b9fc-4410-11e4-b47c-f5889e061e5f_story.html [in English].

28. What is NATO? *North Atlantic Treaty Organization*. <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> [in English].

29. Windows of Opportunity. Institute on Disability. *University of New Hampshire*. <https://iod.unh.edu/blog/2020/04/windows-opportunity#Source> [in English].

30. Wolff, A.T. (2015). The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis. *International Affairs*, 91, 5, 1103–1121 [in English].

Received: 4.06.2025. Approved: 30.09.2025. Published: 1.12.2025.